

- доктора экономических наук / Т.В. Момот . – Харків: Харківська національна академія міського господарства МОН України, 2006. – 428 с.
9. Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права / Г.Ф. Шершеневич. – По изданию 1907 г. – М. : Фирма «СПАРК», 1995. – 556 с.
 10. Башилов А. П. Неформальные товарищества и товарищества на паях / А. П. Башилов. // Журнал Министерства юстиции. – 1904. – № 4. – С. 54.
 11. Тютрюмов И.М. Законы гражданские с разъяснениями Правительствующего Сената и комментариями русских юристов. Сост. И.М. Тютрюмов. Книга четвертая. Об обязательствах по договорам. Отд. I Положения общие. Издание 1900г., по прод. 1906 и 1908 годов (т.Х, ч.1) / И.М. Тютрюмов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://civil.consultant.ru/elib/books/33/page_1.html.
 12. Каминка А.И. Акционерные компании. Юридическое исследование. Т. 1. / А.И. Каминка. – Спб., 1902. – 152 с.
 13. Степанов П. Корпорации в российском гражданском праве / П.В. Степанов // Законность. – 1999. – № 4. – С. 15-17.
 14. Бандурин А.В. Деятельность корпораций / А.В. Бандурин. - М. : БУКВИЦА, 1999. - 600 с.
 15. Тараш Л.И. Управление акционерной собственностью: методологический подход: монография / Л.И. Тараш. – Донецк : НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти, 2008. – 440 с.
 16. Львов Ю.А. Основы экономики и организации бизнеса / Ю.А. Львов. – Спб. : ГМП «ФОРМИКА», 1992. – 383 с.
 17. Курс политической экономии : учебное пособие для экон. вузов и фак. : в 2 т. Т.1 / под ред. Н.А. Цаголова. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : «Экономика», 1970. – 760 с.
 18. Бартлетт К., Гошал С., 1989 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://hrm.ru/db/hrm/Ghoshal_Sumantra/glossary.html; <http://hrm.ru/db/hrm/96133AB91CD91633C32576DA0041BB69/print.html>. – Ведущий портал о кадровом менеджменте.
 19. Ярышев С.Н. Транснациональные компании в Едином экономическом пространстве / С.Н. Ярышев // Евразийский юридический журнал, 2010. – № 6 (25). – С. 12- 15.
 20. Драчева Е.Л. Проблемы определения и классификации интегрированных корпоративных структур / Е.Л. Драчева, А.М. Либман // Менеджмент в России и за рубежом. – 2001. – №4. – С. 37-53.
 21. Тарасов И.Т. Акционерные компании. Общие понятия и исторический очерк / И.Т. Тарасов // Сборник Государственных Знаний, Т. VI., Тип. В. Безобразова и Комп., 1878 г. – 81с.
 22. Страхова Л. П. Корпоративные образования в современной экономике / Л.П. Страхова, А.Е. Бартенев // Менеджмент в России и за рубежом, 2000. - №6. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.cfin.ru/press/management/2000-6/03>. - Корпоративный менеджмент.
 23. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия : пер. с англ. / И. Ансофф. – Спб. : Изд-во «Питер», 1999 – 416 с.
 24. Макиавелли Н. Государь : пер. с итал. / Н. Макиавелли; пер. с итал. К.А. Тананушко – Минск: ООО «Харвест», 2004. – 703 с.

А. Бережна

*академік АЕН України
м. Полтава*

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ПРИВАТИЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Постановка проблеми. Приватизаційні процеси в Україні мають яскраву історичну ретроспективу та, законодавчо визначену перспективу. На сьогодні, ми маємо можливість визначити окремі етапи приватизаційних процесів, оцінити результати попередніх етапів роздержавлення майна, виявити недоліки та їх причини, проаналізувати результати приватизації, а саме дослідити зв'язок приватизації та фінансування державного бюджету, визначити основні напрямки приватизаційних процесів, які відповідали б інтересам суспільства в цілому.

Аналіз досліджень та публікацій. Питанням трансформаційних процесів в економіці, що пов'язанні з роздержавленням та приватизацією державної власності присвячені праці українських науковців В. Гейця, О. Вінника, О. Пасхавера, А. Педька, О. Рудченка, М. Чечетова, Л. Федулової. Більшість авторів досліджують питання управління державною власністю, державних інтересів та державного регулювання в системі корпоративного управління. Теоретичні дослідження фінансових відносин у державному секторі економіки проводились О. Василюком, А. Мельником, К. Павлюк, М. Савлуком. Фінансові аспекти прояву організаційного механізму приватизаційних процесів та їх зв'язок із проблемами фінансування бюджету досліджені, на нашу думку недостатньо.

Невирішені проблеми. Досліджуючи проблеми організаційного механізму приватизації в Україні, безумовно, стикаєшся з питаннями, які можливо згрупувати за декількома напрямками. По-перше, генезис головної мети, цілей та завдань, що ставилися при роздержавленні та

ставляться в процесі приватизації, по-друге, методологія, інструментарій та нормативно-правове забезпечення приватизаційних процедур, по-третє, досягнення визначених цілей, поставлених завдань та критерії ефективності, оцінка результативності процесів приватизації.

Загальні засади приватизаційних процесів визначаються низкою спеціальних законодавчих, нормативних актів з питань приватизації, нормами законів України про Державний бюджет на відповідний рік, спеціального законодавства з питань землекористування. В процесі практичної реалізації завдань приватизації державної власності виникають питання невідповідності між цілями та інструментами, що мають бути застосовані для їх досягнення, з поставленими задачами та шляхами їх практичного вирішення, внаслідок чого значно знижується ефективність самого процесу та не виліються його результати.

Мета. Обґрунтувати формування концептуально програмного документу, що визначає мету та механізм завершення процесу масової трансформації форми власності на державні об'єкти, визначає приватизацію не інструментом вирішення урядом поточних фінансових потреб держави, а одним із основних інструментів, які можуть бути використані для відновлення в Україні економічного зростання. Для цього розглянути окремі складові організаційного механізму приватизації; етапи роздержавлення власності, їх характерні особливості; дослідити залежності між змінами державної політики у сфері фінансування дефіциту, державного боргу та коригуванням цілей приватизаційних процесів.

Основний матеріал. Організаційний механізм реформування відносин власності являє собою сукупність, пов'язаних між собою законодавчими нормами, окремих складових елементів, до яких можна віднести: інституціональні структури, форми правових та економічних відносин реформування власності, моделі зв'язків між суб'єктами правовідносин в процесі роздержавлення, методологічні засади реформування власності та методики, порядки, регламенти окремих процесів, інструментарій процесу роздержавлення тощо [1]. Його формування та реформування відбувається в залежності від суспільного попиту на трансформаційні процеси у сфері відносин власності. Важливим, з точки зору даної теми, є окреслення відповідних етапів приватизаційних процесів в Україні та визначення напрямків використання коштів, що надходили від приватизації державного майна. Використовуючи задані критерії, приватизаційний процес можливо поділити на декілька етапів:

- 1991 р. – формування загальної стратегії приватизації в незалежній державі,
- 1992-1994 рр. – перший етап проведення реформування власності,
- 1995-1999 рр. – етап сертифікатної масової приватизації, з окремими елементами грошової приватизації,
- з 2000 р. – етап грошової приватизації з індивідуальним підходом до роздержавлення підприємств,
- з 2006 р. – етап грошової приватизації з акцентом на питання ефективного управління державним сектором економіки,
- з 2011 р. – етап завершення приватизації в якості широкомасштабного соціально-економічного проекту трансформації державної власності.

Найбільш значущим для приватизаційних процесів в Україні, на нашу думку, є етап формування загальної стратегії приватизації, саме він визначив напрям вектору ринкових перетворень в країні. Першими кроками з цього питання можливо визначити прийняття та законодавче визнання необхідності та неминучості проведення поетапного роздержавлення та приватизації власності, що відображалось в Програмі надзвичайних заходів щодо стабілізації економіки України та виводу її із кризового стану [2]. Керуючись Декларацією про державний суверенітет України та в інтересах захисту власності громадян, до введення в дію Закону про роздержавлення майна було встановлено мораторій на будь-які зміни форм власності і власника державного майна [3]. В прийнятій програмі заходів передбачалась розробка та реалізація з другої половини 1991 р. республіканської програми роздержавлення та приватизації власності. Як часто буває, з метою більш «ефективного» проведення процесу роздержавлення власності функції формування стратегії, розробки методології приватизації були суміщені із функціями щодо безпосередньої організації приватизаційних процедур та закріплені за Фондом державного майна.

На момент початку приватизаційних реформувань у суспільстві не були сформовані цілісні концепції модернізації суспільства, як соціально-економічного процесу, відповідно не було чітких схем, алгоритмів приватизації в межах загальної концепції. Теорія приватизації формувалась багатьма практиками, теоретиками і політиками на основі різних інтересів, боротьби наукових, теоретичних думок. **Теорія приватизації відбивала на той час та відбиває сьогодні загальний вектор економічних та політичних інтересів в суспільстві.** Одночасно розроблялося декілька концепцій або підходів до приватизації в Україні, що мали різні пріоритети: грошова приватизація, що була орієнтована на європейській) варіант приватизації; безкоштовна приватизація,

що враховувала наші внутрішні особливості - відсутність у населення фінансової можливості участі у грошовій приватизації, а відповідно швидка масова приватизація мала передбачати використання спеціальних приватизаційних паперів; концепція приватизації (запроваджена), що в якості головної мети визначала максимально швидке створення «критичної маси» недержавної власності у виробничому секторі економіки, при цьому, саме темпи та масштаби використовувалися як критерії успіху приватизації.

Прийнята стратегія приватизації в Україні [4] стала компромісним результатом політичних, економічних та соціальних можливостей та уподобань, які і були реалізовані в суспільстві. З метою забезпечення технологічності механізмів приватизації та соціальної прийнятності процесів роздержавлення було сформовано не один єдиний закон, а пакет спеціальних приватизаційних нормативно-правових актів.

До 1997 р. надходження від приватизації не розглядалися як значуще джерело покриття дефіциту державного бюджету та фінансування державного боргу, основним розрахунковим інструментом були приватизаційні сертифікати. В першій редакції Закону України «Про приватизацію майна державних підприємств» [5] головною метою проведення приватизації визначено створення багатокладної соціально орієнтованої економіки. Законом в редакції від 17.02.1997 р. визначено пріоритетним не тільки підвищення ефективності виробництва та мотивації до праці, а також залучення коштів для структурної перебудови і розвитку економіки України. Програма приватизації на 1997 р. передбачала спрямування до державного бюджету 50% надходжень від приватизації, на кредитування технічного переозброєння підприємств 33,48% надходжень від приватизації, а по об'єктах соціальної сфери 50% надходжень мали отримувати балансоутримувачі відповідного майна [6]. Програма приватизації на 1998 р. - до державного бюджету – 80%, на кредитування технічного переозброєння підприємств – 10%, розвиток підприємництва – 5% [7, 8]. В 1999 р. - до державного бюджету 90% коштів від приватизації, при цьому із запланованих 800 млн.грн. надходжень в дохідній частині бюджету враховувалися 675 млн.грн., а всі інші кошти спрямовувалися на погашення основної суми державного боргу. З 2000 р. 100% коштів від приватизації спрямовуються на фінансування бюджету.

Державною програмою приватизації на 2000-2002 роки [9], мета приватизації визначається як: по-перше, створення умов для сприяння підвищенню ефективності діяльності підприємств, по-друге, створення конкурентного середовища, а лише по-третє, забезпечення надходження коштів від приватизації до Державного бюджету. Для досягнення поставленої мети передбачається застосування індивідуальних особливостей при приватизації державних підприємств, інституту промислового інвестора з відповідними повноваженнями, правами та пільгами. Законом України «Про приватизацію державного майна» в редакції 2000-2010 рр. [5], мета приватизації державного майна визначається як підвищення соціально-економічної ефективності виробництва та залучення коштів на структурну перебудову економіки. З метою ефективного застосування способів приватизації передбачається класифікація об'єктів приватизації на шість груп (групи А-Ж). Одним з принципів приватизації є – продаж об'єктів приватизації з урахуванням індивідуальних особливостей виключно за кошти. Згідно норм ст. 23 цього закону кошти одержані від приватизації державного майна та інші надходження пов'язані з приватизацією, зараховуються до держа-

вного бюджету в повному обсязі, кошти отримані від продажу земельних ділянок, що перебувають у державній власності, на яких розташовані об'єкти приватизації, зараховуються державними органами приватизації до державного та місцевих бюджетів.

Практична реалізація процесу пошуку фінансових ресурсів для фінансування дефіциту бюджету, погашення державного боргу мала свої особливості, незважаючи на чітке визначення джерел фінансування держбюджету попереднім Бюджетним Кодексом, що був чинним з 2001 р. по 2010 р. (джерелами фінансування дефіциту бюджету мали бути виключно державні внут-

рішні й зовнішні запозичення та вільний залишок бюджетних коштів), фактично фінансування бюджету здійснювалося і за рахунок коштів від приватизації державного майна. Необхідно зазначити, що Бюджетним Кодексом України [10], який був прийнятий в 2010 р. нарешті офіційно визначено надходження від приватизації державного майна в якості джерела фінансування бюджету. Привертають увагу структурні зміни джерел фінансування, що представлені на рис.1. Загальна динаміка джерел фінансування бюджету свідчить про зміну пріоритетів та інструментів, що застосовуються Урядом протягом усіх років незалежності держави.

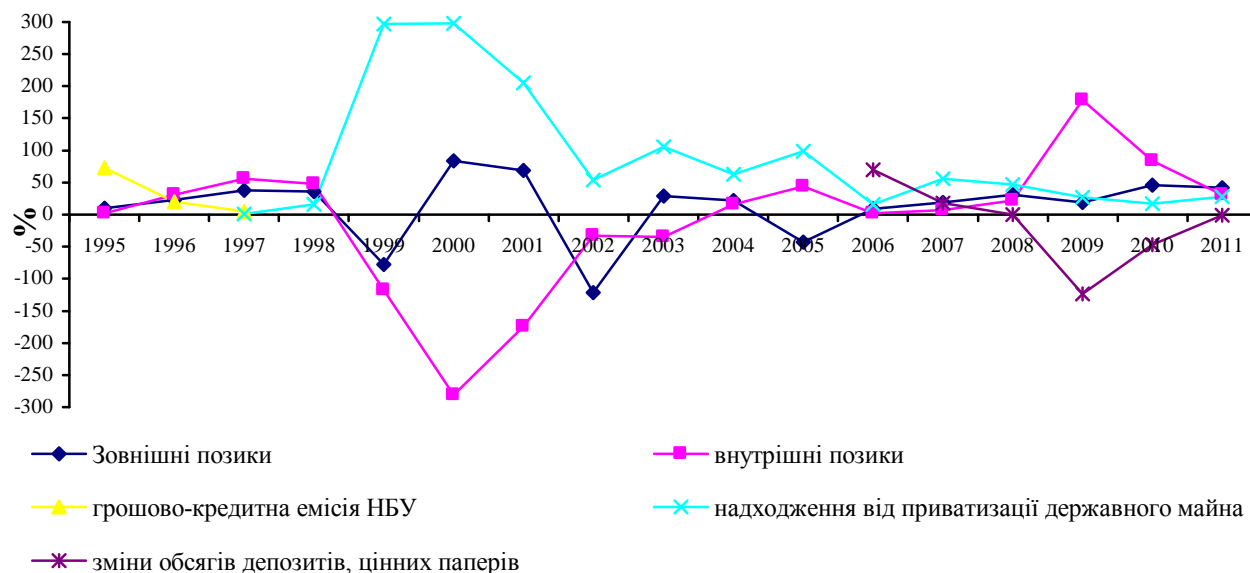

Рис.1 Динаміка структури джерел фінансування бюджету, %
(за розрахунками автора)

Розглянемо сутність окремих джерел фінансування бюджету. Державні запозичення не мають використовуватися для забезпечення фінансовими ресурсами поточних видатків держави, за винятком випадків, коли це необхідно для збереження загальної економічної рівноваги та у керованих обсягах. У разі фінансування дефіциту бюджету за рахунок внутрішніх запозичень кількість товарів та послуг у національному господарстві залишається незмінною. Наслідки такої заборгованості залежать від економічної кон'юнктури, стану ринку праці та ринку капіталу. В разі наявності у населення вільних коштів та незначного попиту на капітал з боку приватного виробничого сектору збільшення державних витрат, що фінансуються за рахунок розміщення внутрішніх позик, може бути чинником, який сприятиме економічному розвитку країни. У разі використання державних цінних паперів шляхом їх розміщення серед населення, підприємств, фінансових установ у розмірах, достатніх для покриття бюджетного дефіциту, маємо ситуацію, коли збільшення державних витрат відбувається за рахунок скорочення особистого споживання населення. Такий перерозподіл напрямків використання валового продукту можливо розглядати як менше небезпечний для економіки держави [11].

Фінансування бюджетного дефіциту за рахунок зовнішніх позик означає виникнення можливості здійснення додаткових державних витрат без обмеження поточного споживання і реальної інвестиційної діяльності приватного сектора. З другого боку, повернення та обслуговування боргу буде здійснюватися за рахунок майбутнього виробництва. За умови кредитного фінан-

сування державних витрат відбувається перерозподіл у часі фінансових витрат, частину з яких доведеться відшкодувати наступним поколінням [11].

Грошово-кредитна емісія мала місце як джерело фінансування дефіциту бюджету у практиці бюджетного планування та фінансування в нашій країні. Законодавча заборона використовувати емісійні кошти Національного банку України для погашення дефіциту Державного бюджету передбачена ст. 15 Бюджетного кодексу України. З прийняттям нового Бюджетного кодексу змінилася структура джерел фінансування бюджету, а саме передбачена можливість використання коштів від приватизації державного майна для фінансування бюджету. Відповідно до викладеного вище можна виділити окремі періоди практики фінансового планування та фінансування бюджету з урахуванням відповідних характерних джерел фінансування бюджету:

- до 1997 року одним з основних джерел була грошова-кредитна емісія НБУ;
- 1996-1997 роки – акцент переноситься на внутрішні державні запозичення як джерело фінансування бюджету;
- 1998-1999 роки – поряд із залученням коштів від розміщення облігацій внутрішньої державної позики ширше запроваджуються зовнішні запозичення;
- у 2000 році лише за рахунок надходжень від приватизації державного майна планувалося компенсувати видатки (витрати) з погашення внутрішніх позик та забезпечити фінансування бюджету;
- у 2002 році надходження від приватизації мали стати єдиним джерелом погашення зобов'язань держави як внутрішніх так і зовнішніх (але невиконання пла-

ну з приватизації призвело до необхідності фактичного касового виконання бюджету з профіцитом та використання відповідних коштів на погашення поточних боргових зобов'язань держави);

– 2003-2005 роки є періодом, коли планові завдання по надходженню коштів від приватизації виконуються та перевиконуються, що дозволяє розглядати це джерело як найбільш важливе для поточного фінансування бюджету та створення залишків коштів на майбутнє;

– з 2006 року надходження від приватизації закладається в планах як основне джерело, але невиконання встановлених завдань призводить до необхідності пошуку нестандартних управлінських рішень в частині фінансування бюджету,

– з 2009 року, за умови використання коштів від приватизації в якості одного з реальних джерел фінансування бюджету, акцент переноситься на формування значного фінансового вхідного потоку від емісії та розміщення облігацій внутрішньої державної позики й зовнішніх запозичень,

– з 2010 року за нормами кодексу надходження

коштів від приватизації державного майна визначається як друге, після запозичень, джерело фінансування бюджету, а в структурі фінансування Державного бюджету зроблено акцент на формуванні фінансових потоків від внутрішніх запозичень та приватизаційних надходжень, 2011-2012 роки характеризуються політикою розширення обсягів очікувань надходжень за внутрішніми запозиченнями, але кошти від приватизації складають майже 40% загального обсягу фінансування бюджету.

Надходження від приватизації державного майна використовуються в різні періоди з різною інтенсивністю як інструмент для вирішення проблем фінансування бюджету. Щорічно законами України про Державний бюджет визначаються обсяги запланованих надходжень від приватизації державного майна. При цьому надходження від приватизації державного майна зараховуються як фінансування бюджету, тобто закладаються пряма залежність між можливістю держави профінансувати суму поточного державного боргу, дефіциту бюджету та необхідністю продажу державного майна.

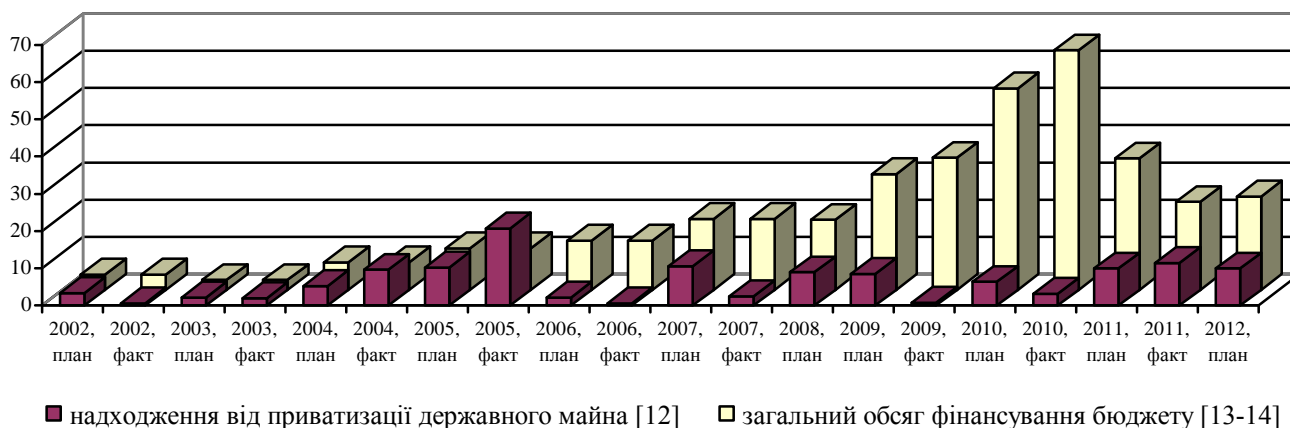

Рис. 2. Динаміка надходжень від приватизації державного майна та показників фінансування бюджету, млрд. грн.

Наведені данні свідчать про фактичну зміну стратегічних задач, що мають вирішуватися в процесі реформування власності. **За умови відсутності значних вхідних фінансових потоків за рахунок внутрішніх та зовнішніх запозичень надходження коштів від продажу державних активів фактично виявляються основним реальним джерелом фінансування державного бюджету.** Таким чином, на фінансування витрат у зв'язку із зміною обсягу державного боргу, а також зміною залишку готівкових коштів по бюджету, які використовуються для покриття різниці між доходами та видатками бюджету, направляються надходження від приватизації державного майна. У випадку відсутності згоди між Урядом, Президентом, Верховною Радою України щодо продажу окремих стратегічних об'єктів державної власності забезпечити заплановані надходження від приватизації виявляється неможливим, що вимагає від Уряду прийняття іншої тактики щодо джерел фінансування бюджету, а саме активізації внутрішніх запозичень та/або фінансування за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку; отримання фінансової зовнішньої допомоги на умовах кредиторів, що інколи не відповідає інтересам країни.

Законопроекти Концепції Державної програми приватизації починаючи з 2003 р. по 2010 р., що розг-

лядалися, приймалися Верховною Радою України, але не набували законної сили, не визначають в якості основної задачі приватизації формування фінансових ресурсів для фінансування бюджету.

Досліджуючи фінансові потоки, що створюються приватизаційними процесами, необхідно не забувати, що головною метою було створення приватного сектору економіки та залучення додаткових інвестицій в реальний сектор економіки. Кількість реформованих підприємств (станом на 01.10.2012 р. змінили форму державної та комунальної власності 127,255 тис. об'єктів) та обсяг залучених інвестицій (станом на 01.10.2012 р. – 19,8 млрд.грн.) свідчить про позитивні тенденції та реальні досягнення [12].

Зважаючи на нагальну необхідність підвищення ефективності діяльності державних органів у фінансово-кредитній сфері та з метою забезпечення макроекономічної стабільності в Україні з 2009 р. передбачено створення в межах спеціального фонду Держбюджету Стабілізаційного фонду [15, ст.1], джерелами формування якого в 2009-2010 рр. визначалися надходження від приватизації державного майна, земельних ділянок під об'єктами продажу та надходження від цільового розміщення державних цінних паперів [15 ст.23, 76; 16, ст.74]. В подальшому надходження від приватизації

встановлюються як джерело формування державного бюджету в частині фінансування.

З метою узгодження між собою сум, які передбачаються отримати в майбутньому в результаті проведення приватизаційних заходів та витрат державного бюджету в аналогічному періоді, ст.4 закону про приватизацію зазначено, що Державна програма приватизації вноситься на розгляд Верховної Ради України одночасно з проектом Державного бюджету на відповідний рік. Практично положення цієї статті закону не виконуються.

З наведеного вище можна зробити висновок, що фактичні цілі, завдання приватизаційних процесів останнім часом визначалися і реалізувалися насамперед відповідно до норм спеціального бюджетного законодавства, а потім відповідно до спеціального законодавства з питань приватизації, хоча мало б бути навпаки. Це є підтвердженням необхідності коригування цільових настанов реформування державної власності, визначення вектору необхідних змін законодавства з питань приватизації, формування вимог до комплексного врегулювання приватизаційних процедур за єдиними концептуальними засадами. Процес концептуальних, організаційних, методологічних змін триває.

Так, рішенням Ради національної безпеки і оборони, що затверджено Указом Президента України [17] визначено, що законодавство з питань приватизації, насамперед Державна програма приватизації на 2000-2002 роки, не відповідає поточному рівню розвитку суспільних відносин, закладені в ньому процедури приватизації є неефективними, непрозорими, що призводить до прийняття економічно необґрунтованих рішень з питань приватизації державного майна, перешкоджає сталому розвитку та ефективній структурній перебудові економіки. Стратегічні цілі та завдання приватизації не визначено та законодавчо не закріплено, зміни до законодавства з питань приватизації мають непослідовний, несистемний характер та негативно впливають на інвестиційний клімат, знижують зацікавленість потенційних інвесторів в участі у приватизаційних процесах.

Програма стратегічних економічних реформ Президента України, прийнята в 2010 р. [18] поставила політичне завдання забезпечити протягом п'яти років завершення приватизації в якості широкомасштабного соціально-економічного проекту трансформації державної власності. Сучасний стан реформ в економіці країни обумовив нові підходи до приватизації та підготовку концептуально нового програмного документу. Нова Державна програма приватизації [19] визначає мету та механізм завершення процесу масової трансформації форми власності на державні об'єкти в умовах, коли в Україні сформувалася ринкова економіка. На новому етапі української економіки приватизація повинна стати одним із основних інструментів, які можуть бути використані для відновлення в Україні економічного зростання. Термін дії нової Програми розраховано на період – 2012-2014 рр. На відміну від багатовекторності попередніх програм в частині визначення мети, мета цієї Програми одна – **сприяти оптимізації частки державного сектору в умовах ринку, підвищенню ефективності економіки та збільшенню конкурентоспроможності країни.**

Для досягнення поставленої мети визначаються наступні шляхи:

1. Забезпечення високих темпів приватизації державних об'єктів, на які не встановлена заборона й обмеження на приватизацію та які є надлишковими для виконання державою своїх функцій, не користуються попитом у покупців, є збитковими та малорентабельними.

2. Використання програмно-цільового підходу до приватизації державних об'єктів ключового комплексу стратегічних галузей із метою запобігання ризиків для розвитку економіки та безпеки держави, створення умов для ефективного розвитку підприємств після приватизації.

3. Застосування індивідуальних засад при приватизації підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, підприємств з ознаками домінування на загальнодержавному ринку товарів (робіт, послуг) та таких, що потребують спеціального підходу в силу того, що використовують при виробництві унікальні ресурси та нематеріальні активи (група Г) або входять до складу ключового комплексу стратегічних галузей.

4. Масового включення до приватизації земельних ділянок, на яких розташовані державні об'єкти, які підлягають приватизації.

5. Зменшення обмежень для включення державних об'єктів до приватизації за умовою, що це негативно не позначиться на виконанні державою своїх функцій, не створить небезпеки та не вплине негативно на соціально-економічні та екологічні умови життєдіяльності суспільства.

6. Залучення до приватизації інвесторів, зацікавлених у довгостроковому розвитку підприємств після приватизації.

7. Збільшення привабливості приватизації для інвесторів, створення позитивного іміджу приватизації в українському суспільстві та міжнародній спільноті.

Програма встановлює конкретні способи, заходи, завдання її реалізації; окреслює послідовні етапи здійснення реформи: від формування масиву державних об'єктів, які підлягають приватизації, в тому числі разом з земельними ділянками; до завершення процедури продажу об'єктів, на яких заплановано здійснити зміну форми власності; підготовки необхідних інституційних змін (корегування законодавства і функцій органів управління), для забезпечення переходу від процесу приватизації у цілях масової трансформації відносин власності до процесу продажу державних об'єктів як функції управління об'єктами державної власності.

Реалізація положень нової програми приватизації дозволить: систематизувати процес реформ в сфері приватизації; визначити послідовні кроки її реалізації; досягти максимальної ефективності приватизації державного майна; залучити до процесу приватизації широке коло покупців, зацікавлених у довгостроковому розвитку підприємств після приватизації; обмежити ризики при проведенні приватизації об'єктів, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави або мають ознаки домінування на загальнодержавному ринку товарів (робіт, послуг); досягти запланованої глибини реформування державної власності; підвищити відкритість та прозорість процесу приватизації; поінформованість суспільства, інвесторів, міжнародної спільноти про процеси реформування відносин власності; забезпечити реалізацію завдань та проведення реформ в сфері приватизації, завершити приватизацію як проект трансформації відносин власності.

Програмний документ створює умови для завершення виконання основної ролі приватизації як інструмента трансформації відносин власності в Україні, формування ринково-орієнтованого державного комплексу, спроможного забезпечити ефективне виконання державою своїх функцій, сприятиме розвитку приватизаційного процесу, залученню до економіки держави інвестицій, дозволить вивільнити державу та державний бюджет від утримання об'єктів, перебування яких в державній власності є економічно недоцільним. Перехід на програмні принципи ринкової трансформації у

стратегічних галузях економіки під час приватизації об'єктів цих галузей має спиратися на програми розвитку таких галузей; передбачати здійснення приватизації підприємств, діяльність яких має суттєвий вплив на функціонування відповідної стратегічної галузі економіки, за індивідуальними планами, з визначенням особливих умов приватизації (залучення портфельних інвесторів, визначена глибина продажу); враховувати залучення іноземного капіталу у стратегічні галузі економіки на рівні, що не перевищує небезпечний для економічної незалежності України; удосконалити систему управління об'єктами державної власності з метою створення сприятливих умов для залучення ефективних інвесторів та підвищення конкурентоспроможності.

Удосконалення процедур приватизації державного майна має відбуватися за такими принципами: плановість, ефективність, відповідальність та згідно вище названої концепції має здійснюватися через: удосконалення порядку корпоратизації підприємств; особливий порядок приватизації стратегічних підприємств з метою недопущення монополізації відповідних ринків; погодження умов приватизації стратегічних підприємств відповідними рішеннями Уряду та їх обговорення на громадських слуханнях; спрощення порядку приватизації непривабливих об'єктів; запровадження порядку відчуження надлишкового нерухомого майна, закріпленого за державними підприємствами, виключно через органи приватизації з поверненням їм отриманих коштів; підвищення відповідальності учасників процесу за дії, пов'язані з оцінюванням державного майна (врахування вартості інтелектуальної власності, земельних ділянок тощо).

Висновки. Підсумовуючи огляд окремих елементів організаційного механізму приватизаційних процесів в Україні, маємо констатувати, що:

– фактичні цілі, завдання приватизаційних процесів з 2000 по 2010 рр. визначалися і реалізувалися насамперед відповідно до норм спеціального бюджетного законодавства, а потім відповідно до спеціального законодавства з питань приватизації, хоча мало б бути навпаки;

– відсутність на етапі з 2002 по 2011 рр. загальної стратегії реформування власності (оформленої відповідним законодавчим актом) призвело до необхідності підлагодження приватизаційних механізмів відповідно до фінансових цілей, що вирішуються Урядом на конкретному етапі правового та економічного розвитку країни;

– сформована сучасна Концепція реформування відносин власності в країні, яка визначає загальнонаціональні цілі, конкретні завдання та задачі, що мають вирішуватися відповідними органами державної влади та управління, та конкретні організаційні механізми приватизаційних процесів;

– очікуваними результатами реалізації концептуально нової Програми є: забезпечення завершення приватизації, як проекту реформ трансформації власності,

перехід до процесу продажу державних об'єктів як функції управління, оптимізація державного сектору економіки, формування ринково-орієнтованого державного комплексу, спроможного забезпечити виконання державою своїх функцій, забезпечення проведення економічних реформ, спрямованих на економічне зростання в Україні.

Список джерел

1. Чететов М.В. Основи економіки та організації приватизації в Україні : навчальний посібник / М.В. Чететов, Видавничий дім "ІНЖЕК", 2004 р., 802 с.
2. Постанова Верховної Ради УРСР «Про затвердження Програми надзвичайних заходів щодо стабілізації економіки України та виводу її із кризового стану» від 03.07.91 р. №291-ХІІ.
3. Постанова Верховної Ради УРСР «Про захист суверенних прав власності Української РСР» від 29.11.90 р. №506-ХІІ.
4. Постанова Верховної Ради України №1767-ХІІ від 31.10.1991 р. «Про Концепцію роздержавлення і приватизації підприємств, землі та житлового фонду».
5. Закон України «Про приватизацію державного майна» від 04.03.1992 р. № 2163- XII із змінами та доповненнями.
6. Закон України «Про державну програму приватизації на 1997 рік» від 03.06.1997 р. №294/97-ВР.
7. Закон України «Про державну програму приватизації на 1998 рік» від 12.02.1998 р. №124/98-ВР.
8. Указ Президента України «Про державну програму приватизації на 1998 рік» від 21.01.1998 р. №40/98.
9. Закон України «Про затвердження Державної програми приватизації на 2000-2002 роки» від 18.05.2000р. № 1723-III.
10. Бюджетний Кодекс України, прийнятий Законом України від 08.07.2010 р. № 2456-VI.
11. Чететов М.В. Бюджетний менеджмент: Навч. пос. у 2 т. / М.В. Чететов, Н.Ф. Чететова, А.Ю. Бережна. – Х.: Видавничий дім «ІНЖЕК», 2004. – 1000 с.
12. <http://www.spfu.gov.ua>.
13. <http://www.me.gov.ua>.
14. <http://www.minfin.gov.ua>.
15. Закон України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» від 26.12.2008 р. №835-VI.
16. Закон України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» від 27.04.2010 р. №2154-VI.
17. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про забезпечення національних інтересів і національної безпеки у сфері приватизації та концептуальні засади їх реалізації» від 06.03.2008 р. №200/2008.
18. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» від 02.06.2010 р., Комітет з економічних реформ при Президентові України.
19. Закон України «Про Державну програму приватизації на 2012-2014 роки» від 13.01.2012 р. №4335-VI.

В. Борејко

академік АЕН України
м. Рівне

РОЛЬ ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Вступ. Після відносно стабільного, хоча і невисокого, зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) України у 2010–2011 роках в I кварталі 2012 року знову

намітився економічний спад. Так, в цьому кварталі темпи зростання ВВП порівняно з відповідним періодом 2011 року склали всього 101,8 %, а порівняно з IV квар-